

KALJU KASK – 90

Kalju Kask sündis 13. detsembril 1929. a Tallinnas elektriku peres. Koolitee algas Nõmme linna Rahumäe Algkoolis. Hiljem õppis ta Tallinna 10. keskkoolis (Nõmme Gümnaasium) ja lõpetas 1949. a kuldmedaliga. Erihariduse omandas Tartu Ülikooli põllumajandusosa-

konna aianduse osakonnas (1949–1951) ja hilisemas Eesti Põllumajanduse Akadeemia agronoomia teaduskonna aianduse erialal (1951–1955) ja lõpetas selle *cum laude*.

Praktiline töö aianduses algas Teaduste Akadeemia Tallinna Bioloogia Eksperimentaalbaasi aednikuna 1956. a ja jätkus 1957. a moodustatud TA Eksperimentaalbioloogia Instituudis teadurina. Aspirantuuriõpinguid (1961–1964) juhendas NSV Liidu TA V. Komarovi nimelise Botaanikainstituudi professor J. Konovalenko Leningradis. K. Kask kaitses bioloogiakandidaadi väitekirja teemal "Mõnede viljapuuliikide seemnete käsitlemine vahelduvate temperatuuridega ja selle mõju seemikutele" 1965. a Eesti NSV TA vastavas nõukogus. 1968. a sai ta vanemteaduriks instituudi geneetika sektoris. Uurimisvaldkonnaks oli tugevatoimeliste mutageenide uurimine taimedel. Juba 1956. aastal, asudes tööle aednikuna oli Teaduste Akadeemia president Johan Eichfeld andnud üle maguskirsi seemikud, nüüd lisandusid mutageenide kasutamise katsetesse veel aedõunapuu ja viltjas kirsipuu. Teaduste Akadeemia Eksperimentaalbioloogia Instituudis tegeles K. Kask mitmete kultuuride nagu aprikoosipuu, viltjas kirsipuu aretamise ning must aroonia, kibuvits, ebaküdoonia, astelpaju, aktiniidia, kreeka päklikpuu jt uurimisega. Saadud tulemused on kokku võetud doktoritöös "Eesti puuviljakasvatuse rikastamine uute kultuuridega", mille kaitses Läti Põllumajanduse Akadeemias 1974. a.

1970. a tehti K. Kasele ettepanek tulla tööle Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse TU Instituuti puuviljanduse osakonda Pollis, kus olid K. Kase ülesandeks õuna- ja pirnipuu sordiaretus ning sordiuurimise ja -aretuse töörühma juhtimine. K. Kask jätkas Aleksander Siimoni aretustööd õuna-, pirni- ja sarapuudega. Vormistas sordina õunapuud 'Tiina' ja 'Lembitu'. Ta valis A. Siimoni pirniseemikute hulgast järgnevatel aastatel väga populaarseks osutunud 'Pepi' algpuu. Vähem on levinud K. Kase pirnisoridid 'Kadi' ja 'Polli punane'. Sarapuu seemikute valikul osutus 1978/79. a karm talv määravaks teguriks. Varem perspektiivseks osutunud 20 sarapuu seemikut külmusid lumepinnani, mistõttu tehti järeldus, et üle 40 aasta kestnud aretustöö ei andnud uusi sorte. K. Kase aretustöö maht oli kokku 40 000 õuna- ja 1000 pirniseemikut (Kask, 2010). TA Eksperimentaalbioloogia Instituudis alustatud mutageenide mõju uurimise katsematerjal 4200 õunapuu-sordi 'Antoonovka' seemikut, lisaks maguskirsi- ja

viltja kirsipuu seemikuid toodi Polli. Nendest mutageenidega mõjutatud õunapuu seemikute hulgast pärineb sort 'Kaari' (2003). K. Kask valis A. Siimoni Longi aias kasvanud seemikute hulgast suureviljalised aretised L8, L9-2, L25 ja L28 ning kasutas neid edaspidises aretustöös lähtevanematena ristates aretisi omavahel, kuid ka sortidega 'Cortland' ja 'Tiina'. Saadud uue seemikute põlvkonna hulgast valis ta sordid 'Alar', 'Aule', 'Kallika', 'Katre', 'Krista', 'Madli', 'Liivika', 'Kaimo'. Sortide 'Cortland', 'Talvenauding', 'Tiina' ja 'Tellissaare' omavahelistest ristlusperekondadest valiti sordid 'Els', 'Kanti', 'Karamba', 'Katiliina', 'Kikitriinu', 'Kirki' ning Läti sordi 'Stars' vabatoimlemise seemikute hulgast sort 'Kastar'.

Viimane aretustükkel hõlmab õunapuu kärntõvekindlaid seemikuid. Ristates kärntõvesse nakatuvat, kuid väga heamaitselist sorti 'Cortland' haiguskindla vormiga Nr 23 ta sai seemikute perekonna, kus osa isenditest olid kärntõvekindlad. Saadud 167 seemiku hulgast valis K. Kask salatiõunteks sobivad väikeselviljalised sordid 'Kuku', 'Ritika' ja 'Ruti'. Läti sordiaretaja Laila Ikase käest saadud kärntõvekindlate sortide vabatoimlemisest ja ristlustest saadud seemnete külvist 1988. a tärkas 875 taime. Neist valis K. Kask 20 perspektiivset aretit. 2018. a registreeriti sortidena taliõun 'Virve' (nimetatud kadunud abikaasa mälestuseks) ja sügissort 'Kalju'. Ta on aretanud maguskirsi sordid 'Johan', 'Karmel', 'Kaspar', 'Meelika', 'Mupi', 'Norri', 'Piret', 'Taki' ja 'Tontu'.

Aretaja on oma töö teinud, nüüd peavad sordid ise võistleva turukonkurentsiga oma koha eest. Eriti väärtuslikud sordid muutuvad populaarseks. Õunasortidest on ärilistesse õunaaedadesse leidnud tee 'Krista', pirnisoridest 'Pepi' ja maguskirsisoridest 'Meelika'.

K. Kask on erakordselt viljakas kirjamees. Ta on üheksa raamatu autor või kaasautor. Publitseerinud ligi 1000 populariseerivat või aianduses nõuandvat artiklit. K. Kase kaastööd on avaldatud ajakirjades "Sotsialistlik Põllumajandus", "Maamajandus" ja "Maakodu", "Eesti Loodus" ja "Eesti Mets", aga ka välismaistes väljaannetes. K. Kase sulest on sadu artikleid entsüklopeediates (ENE ja EE) ja biograafilistes leksikonides. K. Kask on panustanud akadeemilise järelkasvu loomisele. Ta oli kümme aastat Tartu Ülikooli doktoritööde kaitsmise botaanika- ja ökoloogia nõukogu liige ning seejärel kümme aastat Eesti Maaülikooli samalaadse nõukogu liige. On juhendanud Heljo Jänese (Eesti) ja Laila Ikase (Läti) doktoritöid.

Eesti riik on hinnanud sordiaretaja tööd 1988. a ENSV teenelise teadlase tiitliga, 2009. a tunnustati teadus- ja arendustegevuse elutöö preemiaga. Eesti Maaülikool andis talle teenete medali 2004. a Põllumajandusministeerium kuldse teenete märgi 2010. a Akadeemiline Põllumajanduse Selts valis K. Kase auliikmeks 2005. a ja tunnustas elutöö preemiaga 2007. a Karksi vald valis K. Kase aukodanikuks 2010. a.

Eesti Vabariik tunnustas Kalju Kase teeneid valgetähe IV klassi ordeniga 2006. a.

K. Kase peres kasvas kolm last ja ta on vanaisa kuuete
lapselapsele ning kahele lapsele on ta vanavanaisa.

Soovime juubilarile jõudu, tervist, erksat meelt ja
nobedat sullejooksu!

Kolleegide nimel

Toivo Univer